

CERNIK

1. OPĆI I ADMINISTRATIVNI PODACI

Županija	Brodsko-posavska
Grad/općina	Cernik
Naselje	Cernik
Katastarski podaci	k.č. br.: k.č. 1565, k.o. Cernik
Naziv	Dvorac Marković - Kulmer
Nadležnost	Konzervatorski odjel u Slavonskom Brodu
Glavna datacija	Prijelaz 15. u 16. stoljeće; barokna obnova u 18. stoljeću
Naručitelj	Franjo Dežević, Stjepan Marković, Emil Strickler i Albert Bois de Chésné, Aleksandar Kulmer
Vlasništvo	Privatno
Pravni status	Z-1279
Namjena	Bez namjene

Povijesni katastar imanja iz 1862. i zona zaštite na DOF podlozi

2. SMJEŠTAJ, ORGANIZACIJA I SASTAVNICE CJELINE

Dvorac je smješten u središtu naselja Cernik, usred zelenila omeđenog ulicama te je svim pročeljima okrenut naselju. Ulaz u dvorac je kroz glavno, južno krilo, ispred kojeg su uređene vrtno šetnice koje iz naselja vode do reprezentativnog portala južnog pročelja. Stražnjim je sjevernim pročeljem dvorac okrenut prema pejzažno uređenom parku. Brežuljkasti teren parka ocrtava danas nestale srednjovjekovne fortifikacijske strukture. U sjevernom dijelu imanja nekada je bio uređeni perivoj te

gospodarski sklop s povrtnjakom i ribnjakom, no danas je to uređena zelena površina, bez vidljivih tragova nekadašnjeg gospodarskog dijela imanja.

2.1. DVORAC

Četverokrilni dvorac pravokutna tlocrta s četiri ugaone kule u cijelosti je jednokatna građevina. Četiri krila zatvaraju manje unutrašnje dvorište, u prizemlju definirano otvorenim trjemovima, a na katu zatvorenom zidanom strukturom razvedenom prozorskim osima. Južno krilo dvorca je zaključeno složenim višestrešnim krovom, dok su ostala tri krila zaključena četverostrešnim krovom. Na ugaone kule nasjedaju stožasta šatorasta krovišta. Dvorac je građen mješavinom opeke i lomljenog kamena (karakteristično za srednjovjekovnu gradnju). Podrumske prostorije ispod sjevernog, istočnog i zapadnog krila svodene su bačvastim svodovima, a prostorije prizemlja i kata svodene su bačvastim svodovima sa susvodnicama i češkim svodovima. Prostorna organizacija istočnog, sjevernog i zapadnog krila temelji se na nizovima prostorija duž vanjskih pročeljih zidova, dok se duž dvorišnih pročelja protežu hodnici, arkadno rastvoreni u prizemlju te razvedeni pravokutnim prozorima na katu. Južno ulazno krilo je uže od ostalih te prizemlje ispunjava ulazna veža iz koje se obostrano pristupa stubištima za kat, dok je u katnoj etaži izveden samo hodnik. Monumentalni portal u središtu južnog krila markira ulaz u dvorac.

Pročelja su razvedena neujednačenim ritmom pravokutnih prozora baroknih okvira s „uškama“ na katu te jednostavnim malim pravokutnim prozorima prizemlja. Dodatno je pročeljni plašt artikuliran kompozicijom plošnih pilastara, s također plošno stiliziranim bazama i kapitelima, te horizontalnih međukatnih traka izvedenih u glatkoj žbuci. U kontrastu s glatko žbukanom arhitektonskom plastikom, zidne plohe su naglašene strukturiranom nebojanom žbukom. Akcent glavnog, južnog pročelja predstavlja reprezentativni portal, oblikovan rustičnim kvadrima sa segmentnim prelomljenim lukom. Kat dvorišnih pročelja jednak je oblikovanju uličnih pročelja, dok su prizemne etaže razvedene arkadnim otvorenim trjemovima; etaže odjeljuje horizontalna plitka žbukana traka.

Izvorna oprema interijera djelomično je sačuvana, poput ulaznih vrata i prozorske stolarije s kraja 19. odnosno početka 20. stoljeća. Osobito je zanimljivo oblikovanje prozora kata, s nadsvjetlima u formi stiliziranog četverolista. Sačuvane su podne obloge iz gotovo svih graditeljsko-povijesnih razdoblja dvorca: kamene ploče, parket, tavele i keramičke pločice. Iznimno je vrijedna sačuvana štukatura na svodu kata jugoistočne kule. Dijelom je sačuvana i pokretna izvorna oprema interijera, prvenstveno dva kamina s klesanim kamenim okvirima, nekoliko ložišta u hodniku prvog kata te nekoliko komada namještaja iz 20. stoljeća, bez izrazite estetske vrijednosti. Nije bilo recentnih intervencija, a dvorac je u cijelosti zapušten.

2.2. GOSPODARSKE ZGRADE

Sjeverno od dvorca nekada je bio uređeni perivoj te gospodarski sklop s povrtnjakom i ribnjakom. Perivoj s gospodarskim dijelom imanja nije sačuvan, a danas je na tom mjestu uređena zelena površina.

2.3. KRAJOLIK

Krajem 15. stoljeća okoliš dvorca bio je uređen u skladu s njegovom obrambenom namjenom, a elementi srednjovjekovne fortifikacije – zemljane grabe, vodeni opkop, pomični most - još su vidljivi u konfiguraciji terena. Tijekom narednih stoljeća na mjestu srednjovjekovnih fortifikacija i brisanog prostora oblikuje se u perivoj. U 19. stoljeću perivoj je u potpunosti formiran vijugavim stazama i grupama stabala, a sjeverno od njega je nastao i ribnjak te geometrijski organizirani vrt. Na južnoj strani imanja izvorno su bile podignute i gospodarske građevine, vidljive na starim fotografijama, no nisu sačuvane. Za vrijeme obitelji Kulmer, tijekom prve polovice 20. stoljeća, perivoj se obnavlja, uređuju se šetnice, staze i mostovi. Sa sjeverne strane nalazilo se igralište za tenis, „Trenkov bunar“, vlastelinski povrtnjak, mali bazen na rubu perivoja. Na arhivskim fotografijama vidi se ledara, spomenik konju, ribnjak te ograda s velikim vrtnim zidanim portalom nasuprot južnog pročelja dvorca. Osnovna koncepcija perivoja danas nije sačuvana, kao niti navedene građevine i parkovna oprema. Djelomično su sačuvane tek komunikacijske staze te je očuvan zeleni pojas perivoja oko dvorca.

3. STANJE

Vanjski i pregradni zidovi dvorca te međukatne konstrukcije i krovšte su u lošijem stanju. Ispran je vezivni mort u donjoj zoni dvorca (kamena zidana građa), što predstavlja potencijalnu statičku opasnost, a vidljiva je i prisutnost pukotina. Djelomice sačuvane podne obloge parketa, kamena i keramičkih pločica u lošem su stanju. Sačuvan je barokni sloj pročeljne žbuke s pilastrima i trakama, no profili su mjestimice pojednostavljeni. Vidljiva je prisutnost kapilarne vlage. Vanjska prozorska stolarija u izuzetno lošem stanju, mjestimice nedostaju vanjska prozorska krila.

4. VALORIZACIJA

Pretpostavlja se kako je cernički kaštel podigla plemićka obitelj Dežević u 15. stoljeću. Nakon odlaska Osmanlija, potpukovnik austrijske vojske, Marko Marković, 1753. godine kupuje Cernik, a za njegove obnove dvorac dobiva današnji izgled. Tijekom 19. stoljeća dvorac često mijenja vlasnika, da bi ga u jesen 1918. godine kupio grof Aleksandar Kulmer. Dvorac Marković/Kulmer prezentira kasnosrednjovjekovni odnosno ranorenesansni koncept gradnje nizinskog kaštela, četverokrilne građevine s ugaonim kulama i zatvorenim unutrašnjim dvorištem. Ova je koncepcija u potpunosti zadržana i baroknom obnovom dvorca, a niti promjena karaktera okoliša, do koje dolazi uređenjem perivoja u 19. stoljeću, nije značajnije mijenjala karakter građevine. Njena arhitektonska i povijesna vrijednost proizlazi iz graditeljsko-stilske slojevitosti u kojoj svakako dominira kasnosrednjovjekovni ranorenesansni sloj kaštela.

Dvorac s okolišem predstavlja svjedočanstvo o povijesnom razvoju Cernika, ali i kulturi i načinu življenja plemstva tijekom 18. i 19. stoljeća na području Slavonije. Osim prilagodbe nekadašnjeg kaštela novim potrebama i načinu života, izvorno obrambena uloga okoliša također se mijenjala pa vanjski prostor postaje pejzažno uređeno okruženje, odnosno perivoj koji zauzima važan udio u ambijentalnom konceptu cjeline. Do danas je dvorac ostao dominantna točka naselja Cernik, ne samo kao dio njegove povijesti te nositelj identiteta, već i kao povijesno-umjetnička cjelina u središtu naselja, koje se, u konačnici, počelo formirati upravo u podnožju prvo srednjovjekovne utvrde, a kasnije, u okolici baroknog vlastelinstva.

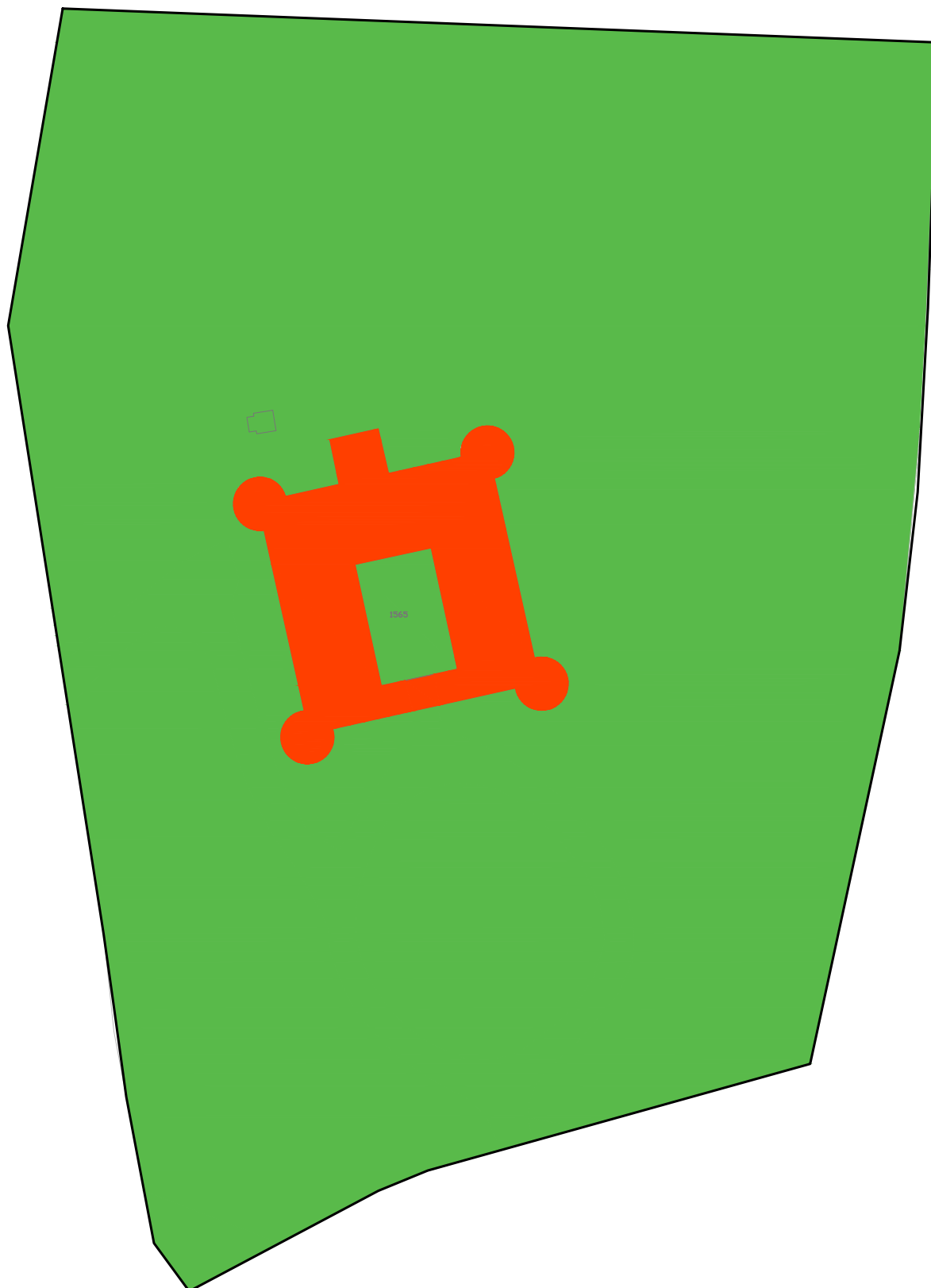
5. MJERE ZAŠTITE I PREPORUKE ZA OBNOVU I PRENAMJENU DVORCA I PRIPADAJUĆIH DIJELOVA KOMPLEKSA

Dvorac. k.č. 1565, k.o. Cernik – stupanj zaštite: D2

Ranorenesansni kaštel s ugaonim kulama, tijekom stoljeća više puta obnavljan i adaptiran, kao svjedočanstvo postojanja i oblikovanja starog grada Cernika i njegove transformacije u plemićki dvorac, a s obzirom na visoki stupanj očuvanosti, vanjštine i arhitektonskog koncepta uključujući konstrukcije, obnavljat će se primjenom konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija), u očuvanju volumena, artikulacije i oblikovanja pročelja, prostornog ustroja, konstruktivnih elemenata i očuvane opreme interijera (kamene ploče popločenja hodnika, stolarija). Moguće su određene intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije.

Krajoлик, k.č.br. 1565, k.o. Cernik – stupanj zaštite: K2

Uslijed gubitka kasnosrednjovjekovnih fortifikacijskih karakteristika, kao i velikog dijela elemenata perivoja 19. stoljeća, preporuča se očuvanje ili rekonstrukcija perivojne matrice s mogućim uvođenjem nove opreme, skulptura i sl. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjericama koje će se izdati na temelju studije perivoja.

DVORAC

D2 ■ Primjena konzervatorskih metoda (održavanje, sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija, rekonstrukcija) u očuvanju volumena, artikulacije i oblikovanja pročelja, prostornog ustroja, konstruktivnih elemenata i sačuvanih dijelova opreme interijera. Moguće su određene intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je prethodno potrebno provesti.

KRAJOLIK

K2 ■ Očuvanje ili rekonstrukcija matrice namjerno organiziranog ili organski razvijenog krajolika s mogućim uvođenjem novog biljnog fonda i opreme, usklađenima s identitetskim obilježjima krajolika i karakterom okoliša. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju studije perivoja koju je prethodno potrebno izraditi.

6. BIBLIOGRAFIJA I DOKUMENTACIJA

Obad Šćitaroci, Mladen, Bojanić Obad Šćitaroci, Bojana; Dvorci i perivoji u Slavoniji, od Zagreba do Iloka, Zagreb, 1998.

Đurić, Tomislav; „Kulturno-povijesna baština Cernika i okolice“, u: Sedam stoljeća Cernika. Zbornik radova (ur. Tomislav Đurić), Cernik, 1994.

Horvat, Anđela; Između gotike i baroka, Zagreb, 1975..

Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske – stanje i mogućnosti njihova uključivanja u suvremeni život, grupa autora, Republički zavod za zaštitu spomenika kulture, Zagreb, 1970

Arhitektonski snimak dvorca, Urbana arhitektura d.o.o., Sanja Štok d.i.a., M 1:200., 2013. (u: HRZ, Petar Puhmajer, Anđelko Pedišić, Ivana Drmić, Domagoj Mudronja, Marin Čalušić, Cernik, dvorac Marković-Kulmer, Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja, Zagreb, studeni 2013.)